

3. Koloziiz, Zh.V. (2005). Semantychni neolohizmy yak rezultat semantychnoi deryvatsii. [Semantic neologisms as a result of semantic derivation]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu im. V.N. Karazina* [Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazina], 44, 6–11 (in Ukr.).
4. Kochan, I.M. (2008). *Linhvistychnyi analiz tekstu* [Linguistic text analysis: tutorial]. Kyiv: Znannia (in Ukr.).
5. Lytovchenko, I. (2016). *Dynamichni protsesy u viiskovii leksytsi ukrainskoi mowy (nazvy zbroi, amunitsii, sporud)*. [Dynamic processes in the military vocabulary of the Ukrainian language (names of weapons, ammunition, structures)]. Kryvyi Rih: Vyd. R.A. Kozlov (in Ukr.).
6. Navalna, M. (2011). *Dynamika leksykonu ukrainskoi periodyky XXI st.* [Dynamics of the lexicon of Ukrainian periodicals of the 21st century]. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraho (in Ukr.).
7. Rusanivskiy, V.M. (Ed.) (1983). *Istoriia ukrainskoi mowy. Leksyka i frazeolohiia (Ukrainian Language History. Lexicon and phraseology)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).
8. Serbenska, O. (2001). Innovatsii u movi suchasnykh ukrainskykh mas-media [Innovations in the language of contemporary Ukrainian mass media]. *125 roktiv Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 158–177 (in Ukr.).
9. Stavytska, L.O. (2005). Diskurs pomaranchevonii prystrasty [Discourse of the Orange Passion]. *Krytyka*, 3 (89), 3–16 (in Ukr.).
10. Styshov, O.A. (2005). *Ukrainska leksyka kintsia XX stolittia (na materialy mowy zasobiv masovoi informatsii)* [Ukrainian vocabulary of the end of the 20th century (based on the language of mass media)]. Kyiv: Puhach (in Ukr.).
11. Farion, I.D. (2010). *Movna norma: znyshchennia, poshuk, vidnova* [Linguistic norm: destruction, search, renewal]. Ivano-Frankivsk: Misto NV (in Ukr.).

УДК 811.1612-(07)

<https://orcid.org/0000-0003-2971-4931>

<https://orcid.org/0000-0001-9017-638>

<https://orcid.org/0000-0002-6461-383X>

В.Р. ТОВСТЕНКО, Л.М. БОНДАРЧУК, Т.А. ПОДГУРСЬКА
м. Київ, Україна

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ В ТЕРМІНОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття присвячена дослідженню термінологічного номінування економічних понять. Виокремлено групи метафоричного використання економічних термінів. Досліджено одну з проблем українського мовознавства – формування економічної термінології на національній основі, протиставлено інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі. З'ясовано загальні та специфічні особливості термінологічної номінації економічних понять, що сприятиме уніфікації, стандартизації та кодифікації цієї термінології. Виділено основні групи економічної терміносистеми.

© В.Р. ТОВСТЕНКО, Л.М. БОНДАРЧУК, Т.А. ПОДГУРСЬКА, 2023

Ключові слова: міжнародний термін, науковий стиль, метафоризація, стандартизація, омонімія, паронімія, кодифікація, мовний вплив.

Формулювання проблеми. Проблеми впорядкування і внормування української економічної термінології, вироблення основних засад термінотворення, визначення ролі економічної термінології у формуванні мовно-професійної компетентності фахівців – це актуальні напрями сучасного мовознавчого осмислення. У цьому контексті варто акцентувати такі конкретні термінологічні аспекти: узгодження транслітераційних підходів в адаптації запозичень; вироблення правописних принципів оформлення терміноодиниць; уніфікація і стандартизація науково-технічної термінології; подолання або обмеження інтерференційних явищ; визначення продуктивних термінотворчих моделей; узгодження транслітераційних підходів в адаптації запозичень та ін.

Окреслення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми. Проблема скоординованості власної термінології з термінологіями найбільш розвинутих країн світу в глобалізаційному середовищі є не вирішеною на сьогодні. Актуальність дослідження полягає в тому, щоб з'ясувати інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі, спільне й відмінне в способах термінологічного номінування економічних понять, що, серед іншого, забезпечить успішну уніфікацію, стандартизацію та кодифікацію цієї термінології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання співвідношення національного й запозиченого в термінології в різних аспектах розглядають у своїх працях такі вчені-філологи, як Г. Куцак, Т. Кравченко, З. Куньч, Г. Наконечна та інші (Кравченко, 2012; Куньч, 2018; Куцак, 1998; Наконечна, 2018). У монографії «Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм» (2018 р.) подано характерний взірець семного аналізу в ділянці науково-технічної термінології і проаналізовано побутування й метаморфози терміноодиниць в ідіолекті певного автора з відповідними загальнотермінознавчими висновками (Куньч, 2018; Наконечна, 2018). Грунтовну структурно-семантичну диференціацію економічної термінології зробила у своїх наукових працях Т.П. Кравченко. Дослідниця визначила такі шляхи номінації: термінологізація загально-вживаних слів на позначення певного наукового поняття; ретермінологізація готового терміна економіки; використання наявних у мові словотвірних типів або іншомовних компонентів для утворення нових назв (Кравченко, 2012).

Мета цього дослідження – дослідити спільні характеристики, які визначають суть будь-якого терміна як лексичної одиниці спеціального, обмеженого функціонування; проаналізувати терміни з частковою заміною компонентів, оформлені словотвірними засобами мови-реципієнта, та терміни з повним структурним збігом. **Завдання** полягає в тому, щоб виробити терміни-еталони, терміни-зразки; стандартизувати термінологічну систему на національних та інтернаціональному рівнях. **Об'єктом** дослідження слугує економічна терміносистема сучасної української мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термінологія кожної мови є національною, адже її компонент інтернаціонального характеру асимілюється відповідно до структури національної мови. Об'єктивна обґрунтованість – єдиний закономірний критерій творення терміна і його запозичення з іншої мови. Вплив однієї мови на іншу – це не тільки зовнішній фактор, адже він пов'язаний із внутрішнім станом мови-рецептора, яка вибирає те, що відпо-

відає її структурі й функціональному регулюванню національних і міжнародних елементів з орієнтацією на власне мовну основу. Те, що мова вбирає, стає надбанням її іманентного розвитку, сприяє окресленню найскладніших понять суспільного буття нації.

У мові реєстрів майна та приватних листів XIV–XVI ст. відображено окремі слова, що фактично започаткували сучасну економічну галузеву терміносистему. Наприклад, *данина (дань), мостове, порядне, перевоз, печать, мит, куни* та ін. Переважно це назви повинності і зборів (спочатку натуральних, а потім грошових), які сформувалися на основі загальноживаних слів. До розряду історизмів належать такі слова, як *заимодавець* – кредитор, *ярмаркове* – торгове мито на ярмарку, *побережне* – плата за користування узбережжями річок, *колодне* – плата від колоди меду тощо (Товстенко, 2009: 8); назви грошових одиниць, наприклад: *гріш, дукат, злато, копа, таляр, червінець, шеляг; раки* (назва банкноти в 10 карбованців, що була в обігу в Україні в 1919 році), *канарейки* (назва банкноти у 250 карбованців) та архаїзми, наприклад: *глашатай* (особа, яка виголошувала накази та ухвали офіційних установ і посадових осіб); *гукальник* (людина, яка представляла (рекламувала) товар), *рало* (одиниця оподаткування на Русі), *чолобитна* (заява) та ін. У XIV–XVII ст. українсько-німецькі мовні взаємини значною мірою зумовлені особливостями історичної долі українських земель. У XIV–XV ст. більша частина української території була приєднана Великим князівством Литовським. Однак спільна літературна мова українського і білоруського народів – т. зв. західноруська мова – стала в ньому державною мовою, що сприяло вільним і безпосереднім контактам її з іншими європейськими мовами. Війна Литви з німецькими рицарями, поступове зміцнення магдебурзького права в містах, торгівля з країнами Західної Європи були тими чинниками, що зумовили проникнення німецьких лексем в українську мову. Тематично вони представлені в групі «торгівля» (*гандель, крам, ринок, ярмарок, кошт, рахувати, шеляг, пуд, фунт*) (Муромцева & Скачкова, 2004: 742).

У кінці XVI – на початку XVII ст. поживлюється економічно-культурне життя в Україні. Розвивається торгівля, поширюється грошовий обіг. Зміцнення внутрішнього ринку й розширення торгівлі в Україні в другій половині XVII ст. сприяло встановленню єдиного (рублевого) мита замість численних дрібних зборів, що існували в період феодальної роздробленості. Позамовні реалії знаходять своє відображення у спеціальних словах, багато з яких із термінологічним значенням зафіксовано в збірнику актових документів «Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст.»: *рубль, кредиторъ, вьритель, шаг, цьна* та ін.

Розширення міжнародних контактів сприяє інтенсифікації запозичення термінів в економічній сфері. У зв'язку з цим виникає поняття міжнародної термінології та міжнародного терміна – терміна, який використовують в усталеному значенні принаймні у трьох мовах, що не є близькоспорідненими: *монополія, акція, дивіденд, пролонгація, банк, біржа* тощо. Утворення нового слова є частиною пізнавального аспекту людської діяльності. Наприклад, конкретної історичної дати появи банків немає. Елементи розвитку банківської справи можна знайти в історії давніх держав – Вавилону, Греції, Єгипту, Італії. У ті часи банківські операції полягали в придбанні, продажу, розміні монет, обліку зобов'язань до надходження термінів, приймання внесків, видавання позичок,

іпотечних і ломбардних операцій. Розпад феодального ладу, розвиток міст, торгівлі й ремесел зумовили активізацію товарно-грошових операцій і сформували потребу в посередниках, що могли мінімізувати ризики операцій із грошима. Середньовічні міняльні контори стали попередниками банкірів. В економічній літературі відома інша думка: слово *банк* з'явилося у Венеції в XIV ст. і походить від італійського слова *banco* – стійка, лавка, за якою стояв торговець грошима. Відома й інша думка, що слово *банк* пов'язане з кредитним інститутом, який був створений у Венеції в 1171 р. У той час Венеція підтримувала тісні зв'язки з німецькими містами. Італійці запозичили німецьке слово *Bank*, що дослівно означало «маса», «купа», і назвали створений кредитний інститут «Banca di Venezia». Цю назву використовували для того, щоб увиразнити роль кредитного інституту як накопичувача грошей.

Вислів «В Америці чхнуть, а в Європі нежить» з'явився завдяки біржі на Волл-стріт. Що і як відбувається на цій біржі, часто має великі наслідки для бірж усього світу. Слово *біржа* походить від латинського *Bursa* й німецького *Borse*, що означає гаманець. Виникнення цього поняття пов'язують із містом Брюгге в Нідерландах, де в XV ст. на площі біля будинку купця Ван дер Бурса збиралися купці з різних країн для обміну торговою інформацією, придбання іноземних векселів тощо. На родовому гербі купця були зображені саме три грошові гаманці. Ці гаманці й дали біржі її назву.

Індивідуальний характер мають загальні назви, утворені від власних назв. Так, слово *монета* (англ. *money*, нім. *Münze*, франц. *Monnaie*) походить від назви римського храму Juno Moneta, тобто Юнони Провидиці, де відкарбовували перші металеві гроші (Маковський, 1980: 131). До лексем, утворених у такий спосіб, належить і слово *ломбард* (англ. *Lombard*) – від назви італійської області Ломбардія, де, починаючи з XIII ст., у банках почали створювати ломбарди (Маковський, 1980: 131). Серед одиниць економічної термінології трапляються антропоніми, утворені від імен особистостей (найчастіше негативно конотованих). А слово *тариф* (англ. *tariff*), що означає офіційно встановлений розмір оплати або оподаткування чогось, походить від імені арабського полководця Таріфа Бен Малика, який у VIII ст. першим розробив реєстр розмірів плати судовласників за перетин острова в Середземному морі (Коваль, 1985: 213).

Значимо, що в мовних паралелях європейських мов є тенденція до розширення інтернаціональності, яка полягає в тому, що новітні запозичення не завжди підпорядковані фонетичним законам та орфографічним правилам мовотримувачів: *наблік рилейшнз*, *бойент*, *неттинг*, *уош*, *алонж* тощо. Дуже часто замість українських слів економісти вживають їхні іншомовні відповідники: *ембарго* (заборона), *емісія* (випуск), *репарація* (відшкодування), *індосамент* (передавальний напис) тощо. І одночасно можемо почути в розмовній мові *дилер* і *посередник* (*dealer*), *дефолт* і *невиконання грошових зобов'язань* (*default*), *дисконт* і *знижка* (*discount*), *офіс-менеджер* і *керівник офісу* (*office manager*), *ріелтер* і *агент із продажу нерухомості* (*realtor*), *траст* і *довірче товариство* (*trust*) тощо (Товстенко, 2009: 26).

Звернімо увагу на те, що слова іншомовного походження більш характерні для власне наукового стилю (напр.: *реалізація*, *конкуренція*, *конвенція*, *координація*, *репарація* тощо), а питомі українські – науково-навчального, науково-популярного його різновидів (напр.: *збут*, *суперництво*, *угода*, *погодження*, *відшкодування* тощо). Сьогодні існує тенденція залучати одиниці питомого

українського термінологічного фонду: *сертифікат депозитний* – *ощадний*, *неустойка* – *забезпечення*, *недоїмка* – *недоплата*, *надбавка* – *надвишок*, *підвишка*, *ремінент* – *перший векселедержатель*, *перевірка камеральна* – *попередня*, *індосамент* – *передавальний (передатний) напис* тощо. К.Г. Городенська зазначає, що «освоєння новітніх запозичень відбувається непослідовно, воно не спрямоване на збереження національних мовних пріоритетів, нерідко деструктивно впливає на лексичні, словотвірні та морфологічні норми» (Городенська, 2014: 4). З. Куньч зауважує, що «поширеними стають ситуації, коли науковці-практики вдаються до запозичання чужомовного терміна-варваризма, незважаючи на те, що відповідна терміносистема вже має усталену лексему для номінації цього поняття» (Куньч, 2018: 59): *сюрвей-рипорт* – *аварійний сертифікат*, *екаутант* – *фінансист-бухгалтер*, *консалтинг* – *консультування*, *аутсорсинг* – *субпідряд* тощо. Дослідниця зауважує, що в нинішніх умовах учені мали б відповідальніше ставитися до вибору номінації в ролі терміна (Куньч, 2018: 60). Уважаємо, що ненормативним є користування абсолютними кальками й використання псевдотермінів англійською транслітерацією, пор.: *cash flow* (*кеш-фло*) – український нормативний варіант *грошові потоки*.

Синоніми використовують як засіб контекстуального уточнення (*валюта* – *гроші*, *грошові знаки*, *асигнації*, *банкноти*; *асигнація* – *банкнота*, *кредитка*, (*кредитний*) *білет*; *профіцит* – *прибуток*, *зиск*, *вигода* тощо; напр.: *Процедура приватизації охоплює такі основні елементи: визначення підприємств або їхніх часток (акцій, паїв), що продають громадянам України за приватизаційні сертифікати, а також часток (акцій, паїв), що продають членам трудових колективів за номінальною вартістю*) (Товстенко, 2013: 116). Терміни, які виражають певне поняття, здебільшого не характеризують його з різних боків, а є дублетними найменуваннями, що ввійшли в термінологічну систему внаслідок різного роду мовних контактів і різноспрямованих тенденцій її формування. Зокрема, терміни *прибуток*, *відсоток*, *рента* об'єднані родовим значенням «додаткова вартість». У термінології економічної науки можна спостерігати синонімічні відношення за оцінними компонентами, ступенем уживання, сполучуваністю та сферою використання. Варто звернути увагу на три основні види синонімів: абсолютні (*жирант* – *індосант*, *жират* – *індосат*, *бартер* – *товарообмін*, *інновація* – *нововведення*); ідеографічні (*інвестиція* – *капіталовкладення*, *санкція* – *пеня*, *профіцит* – *прибуток* – *зиск* – *вигода*); стилістичні (*спекулянт* – *перекупник* – *гендляр* – *баршиник*).

На нашу думку, першим і основним критерієм терміна є його зручність, придатність у функціонуванні. Вагомий доробок у розвиток теорії терміна, зокрема щодо відповідності терміна суті означуваного ним поняття, доцільності чи недоцільності його емотивності вніс Іван Франко, який посідає значне місце в історії розвитку фінансової термінології. До системи термінів І. Франко підходив як до результату діяння людської свідомості та з урахуванням того, що одні й ті самі явища індивід може трактувати по-різному, отже, неоднозначно класифікувати їх. Якщо ж говорити про репрезентацію соціальних явищ мовними знаками, то не завжди ті, котрі творять чи вживають терміни, зацікавлені у відображенні їхньої справжньої сутності. Мовознавство для вченого – це пізнання світу шляхом відкриття й осмислення мовленнєвої сфери.

Погляди І. Франка на природу терміна принагідно викладені в збірці його статей під назвою «В наймах у сусідів», куди увійшли праці, що друкувалися

на сторінках польських та німецьких газет і журналів, а пізніше були перекладені автором українською мовою. Автор намагається кожне нововведене поняття зафіксувати відповідним терміном, дати своє розуміння функціонального призначення суспільно-політичного терміна. На сторінках його праць [ст. «Сила податкова Галичини» (1883), «Справоздання міністерства фінансів з доходів державних за рік 1882», «Фінансове положення Галичини» (1883), «Крайовий бюджет» 1889 тощо] трапляються іншомовні терміни, які він уживає паралельно з власне українськими, наприклад: *кредитор* – *віритель*, *асекурація* – *забезпечення*, *страхування*, *цло* – *мито*, *консумція* – *споживання*, *кавція* – *грошова застава*, *запорука*, *гарантія*. У збірнику «В наймах у сусідів» (1914) І. Франко використовує такі описові звороти: *переміна продуктів на капітал* – сучасн. *товарообіг*, *ціна коштів продукції і зворотні кошти*, *вкладені в його виробу в значенні собівартість*. Паралельно застосовує І. Франко й дублетні пари термінів словотворчого плану: *збут* – *відбут*, *визиск* – *визискуване*, *плата* – *платня*, *закуп* – *закупуване*. У працях І. Франка: 1) на позначення соціально-економічних явищ використано 26 термінів із суфіком *-ан(ε)* – сучасн. *-анн(я)*: *очиншоване*, *відшикодуване*, *арендоване*, *опадатковане*, *вивласнене*, *визискуване*, *банкротоване*, *вдержане*, *змонополізоване* тощо; 2) створення термінів на позначення опредмеченої дії шляхом регресивного творення (відсікання суфіксів від дієслів, що називають дію): *окуп*, *закуп*, *визиск*, *вивіз* тощо. Терміни цього типу мають дублетні відповідники серед термінів на *-ован(ε)*, *-ен(ε)* – сучасн. *-уванн(я)*: *визиск* – *визисковане*, *вивіз* – *вивезене*, *викуп* – *викуплене* тощо; 3) передавання певної якості соціально-економічного плану іменниками на *-ість*, утвореними від похідних основ прикметників, які використовуються в ролі атрибутів словосполучень на позначення економічних понять: *продукційність*, *продуктивність*, *вартість*, *дохідність*, *власність*, *економічність* тощо; 4) утворення термінів від одного кореня на позначення різних соціально-економічних понять: *закуп землі* – *викуп землі*, *податок* – *оподатковане*, *посідає* – *посілість* тощо. З економічних термінів І. Франко будував мікросистеми: *вартість* – *оціночна вартість*, *номінальна вартість*, *вартість ґрунтова*; *капітал* – *основний капітал*, *вклад капіталу*, *нагромадження капіталу*, *зайві капітали* тощо.

Своєрідним проявом антонімії є наявність термінів, що позначають протилежні явища, процеси. Наукова мова використовує антоніми як засіб відтворення шляху логічних роздумів, як засіб посилення впливу на адресата інформації (лексична група антонімів: *надходження* – *видатки*, *прибутки* – *збитки*, *дохід* – *витрати*, *виробництво* – *споживання*, *попит* – *пропозиція*, *актив* – *пасив*; словотвірна група антонімів: *перевиробництво* – *недовиробництво*, *доларизація* – *дедоларизація*, *баланс* – *дисбаланс*, *агент* – *контрагент*, *девальвація* – *ревальвація*, *дефіцит* – *профіцит*, *готівковий* – *безготівковий*, *макрокредитування* – *мікрокредитування* тощо). Економічна наука оперує поняттями, яким властива контрастність, що знаходить специфічне вираження в антонімії (напр.: *позитивне сальдо* – *негативне сальдо*, *плановий характер економічного розвитку* – *стихийний характер економічного розвитку* та ін.). Потрібно звернути увагу на антонімію як на одну із суттєвих ознак системності економічної термінології. В економічній терміносистемі функціонують лексичні антоніми, утворені на власне українському ґрунті, та інтернаціоналізми як готові одиниці. Регулярними засобами вираження антонімічних відношень є основи й

префікси. Наприклад, за допомогою міжнародних терміноелементів у ролі суфікса, серед яких *-ат*, *-ант*, *-бот*, *-солд*, утворено такі терміни: *індосат* – *індосант*, *трасат* – *трансант*, *овербот* – *оверсолд*, а за допомогою міжнародних терміноелементів *анти-*, *де-*, *дис-*, *контр-*, *дез-*, *диз-*, *ре-* в ролі префікса – *інвестиція* – *антиінвестиція*, *кредитування* – *декредитування*, *лістинг* – *делістинг*, *витрати* – *контрвитрати*, *інфляція* – *дезінфляція*.

Часто використовують пароніми в наукових і публіцистичних текстах. Пароніми мають спільний корінь, а різняться лише суфіксом, префіксом чи закінченням. Незначна відмінність у вимові призводить до помилок, тому варто приділяти увагу вживанню малознайомих слів, додатково перевіряючи їхнє значення: наприклад, *гонорант* – особа, яка гарантує оплату векселя, зробивши на ньому поручницький напис; *гонорат* – векселедавець, за оплату якого поручився гонорант; *індосант* – особа, яка робить передавальний напис на звороті чеків, векселів та інших цінних паперів; *індосат* – особа, якій передаються цінні папери за передавальним написом; *ліквідант* – кредитор, який пред'являє права чи вимоги до підприємства-боржника в разі його ліквідації; *ліквідат* – юридична особа-боржник, до якої висуваються фінансові вимоги в разі її ліквідації.

Омонімія – звуковий збіг різних за значенням слів або їх форм. «Термінологічна омонімія – це передусім проникнення термінів з однієї науково-технічної галузі в іншу» (Куцак, 1998: 74). Більшість дослідників говорить про міжгалузеву, або міжсистемну омонімію, зокрема О. Реформатський із цього приводу писав: «Той самий термін може входити до складу різних термінологій певної мови, і це є міжнауковою термінологічною омонімією» (Реформатський, 1978: 110). Якщо омонімічні терміни позначають поняття з різних терміносистем, то для того, щоб зрозуміти, до якої з галузей належить той чи той термін-омонім, потрібен мінімальний контекст або словосполучення.

Омонімії, як і будь-якого мовного явища, не можна уникнути зовсім. Л. Булаховський першим порушив питання щодо збереження омонімів у мові: «Омоніми – такі ж законні діти мовного мистецтва, як і всі інші» (Булаховський, 1955: 48). Значно пізніше вчені, досліджуючи проблему подання омонімів у словниках, наголосили, що саме в омонімії й закладена одна з найважливіших відмінностей мови, що складалася стихійно протягом віків і тисячоліть, від «семантичних систем», створених людиною. Омонімія, «якщо й не є структурним елементом лексичної системи, то тісно пов'язана з розвитком мовної системи, є наслідком розвитку семантики окремих слів або етапом у їх розвитку» (Лисиченко, 1997: 61). Тому омоніми часто використовують в наукових, публіцистичних текстах, наприклад, *редукція* (лат. *reductio* – відсування назад, повернення до попереднього стану) – 1) хімічний термін – відновлення, процес, протилежний окисленню; 2) біологічний термін – зменшення, спрощення або зникнення органа, пов'язане з втратою його функцій під час еволюції організмів; 3) комерційний термін – зменшення біржового курсу цінних паперів або біржових цін; 4) мовознавчий термін – нечітка вимова або повна втрата звуків у певних позиціях; 5) філософський термін – методологічний прийом зведення яких-небудь даних, структури, об'єкта до простіших, вихідних засад. Омофони, омографи, лексичні омоніми часто використовують для мовної гри: *лев* (грошова одиниця Болгарії) – *лев* (тварина); *три* (числівник) – *три* (наказовий спосіб дієслова II особи однини); *біль* (фізичний стан) – *біль* (законопроект);

кредит (права сторона бухгалтерського рахунку, на яку записується грошова сума, яку повинна виплатити особа чи підприємство) – *кредіт* (надання у борг товару чи грошей); *акція* (цінний папір) – *акція* (дія, вчинена з якоюсь політичною, економічною метою тощо); *така* (грошова одиниця Бангладеш) – *такá* (займенник ж. р.); *емісія* (випуск банкнотів, паперових грошей та цінних паперів) – *емісія* (випромінювання електронів, іонів твердими або рідкими тілами); *рахунок* (основний розрахунковий документ у комерційних угодах і комерційному кредитуванні) – *рахунок* (лічба, числення); *акт* (документ у фінансово-економічних сферах) – *акт* (дія); *Франко* (прізвище українського письменника) – *фр́анко* (визначення порядку оплати й обліку транспортних послуг під час постачання закупленої продукції споживачеві); *крона* (грошова одиниця) – *крона* (верхівка дерев).

Постаючи засобом вираження гостроти й дотепності думки з ефектом несподіваності, гра слів використовується для досягнення трьох основних цілей. По-перше, для привернення уваги до значення через форму, для загострення сприйняття семантичних особливостей обігрованих мовних одиниць. По-друге, для створення комічно-сатиричного забарвлення, тобто каламбуру. По-третє, для створення зображально-виражального ефекту, коли зміст зіставлюваних слів вгадується тільки як певні невиразні асоціації з чим-небудь. Засобом дотепності думки також є алюзія. У всіх стилях мови використовують стилістичну фігуру алюзію, що містить указівку, аналогію чи натяк на певний історичний, міфологічний, літературний, політичний або побутовий факт, закріплений у текстовій культурі або в розмовному мовленні (Товстенко, 2022: 143). У формулюванні аналогії чи натяку, що утворює алюзію, часто використовують загальновідомий історичний вислів або якусь крилату фразу. Наприклад: *Гривня – неповторний стійкий курс* (утворено за аналогією до реклами жувальної гумки «*Орбіт – стійкий неповторний смак*»). «*Зелена миля*» банку «*Надра*»: *нею мають пройти клієнти агропромбанку* (використано назву роману С. Кінга «*Зелена миля*»). *Участь – гроші – участь* (перероблений закон грошового обігу, виведений К. Марксом, «товар – гроші – товар»). *Гроші, відмиті в «Експрес-Контракті», ніколи не пахнуть* (за основу взято вислів Веспасіана). *За останніми даними, тридцять срібняків у всі часи були вільно конвертованою валютою* (перероблення біблійного сюжету про «тридцять срібняків Юди», тобто ціна зради). *Бюджет по осені планують* (перероблення прислів'я). *Знов за землю – гроші* (назва статті в журналі «Фінансовий контроль» за аналогією до прислів'я *Знов за рибу гроші*). *Тіні забутого бренду* (рубрика на каналі «1+1» за аналогією до твору «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського). А також Джеймс Тіптрі-молодший (Еліс Бредлі Шелдон) дебютувала в науково-фантастичній літературі, написавши оповідання «*Народження комівояжера*» (1968), у назві якого відчутна алюзія на п'єсу американського драматурга Артура Міллера «*Смерть комівояжера*» (1949) (Товстенко, 2022: 140).

Переважає більшість значень термінів утворена внаслідок двох процесів – метафоризації (напр.: *грошовий голод, біржова паніка, інфляційне очікування, невпевнений ринок, акції з обмеженим правом голосу, замкнута валюта, податкові сховища, парасолька цін*) та метонімізації (напр.: *вексельний портфель* – загальноновживане слово портфель у цій сполучі замінює власне позначення кількості векселів, які лежать чи мали б лежати у портфелі; а також *грошова одиниця, раунд Кеннеді, закон Еджа, застереження Джейсона, угода купівлі-*

продажу [і процес, і документ]). З. Куньч зазначає, що термінологічна метафоризація – дуже поширене й звичне явище (Куньч, 2018: 41).

Отже, найефективнішим способом творення міфу є вживання метафори, водночас кожна метафора – «маленький міф» (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 90). Метафора є «основним способом створення нових концептів у мовній картині світу» (Лакофф, 2004: 92), оскільки метафоризація передбачає здійснення низки перетворень концептуальних структур, сформованих у результаті досвіду взаємодії людини з навколишнім середовищем. Цікаво, що джерелом новоствореної метафори можуть бути різні лексеми, що позначають: назви будівель та їхніх частин («*податкові сховища*» – області з низьким оподаткуванням; «*ринкова ніша*» – сегменти ринку, виділені фірмою на основі аналізу інформації, які забезпечать їй прибутки); назви одягу та його елементів («*акційне манто*» – стан фірми, що є юридичною особою, але не здійснює комерційну діяльність; «*комірці сірі, білі, сині*» – позначення окремих категорій осіб найманої праці стосовно їхньої професійної належності); назви деталей туалету, прикрас («*парасолька цін*» – підтримування цін на певному рівні, який встановлено фірмою-лідером у якійсь галузі виробництва чи торгівлі. «*Парасольку цін*» підтримує більшість виробників певної галузі). Оригінальні терміносполуки метафоричного походження виникають як результат поєднання понять, здавалося б, несумісних галузей науки, наприклад, терміноодиниць економіки та ботаніки чи зоології: «*дерево*» *цілей і завдань* – структурна модель ухвалення рішень, яка є інструментом програмно-цільового управління; «*тиск на ведмедів*» – заходи, до яких офіційно удаються для того, щоб мати вплив на спекулянтів на валютній біржі; «*дикі качки*» – люди в компанії, які на декілька років отримують свободу для впровадження власних проєктів. *Фірми часто використовують так звану програму «диких качок» для боротьби з бюрократичними тенденціями; «повітряний змій»* – вид економічного злочину з використанням комп'ютерів. Існують термінологічні сполуки, пов'язані навіть із життєдіяльністю людини: *грошовий голод* – нестача ресурсів грошей держави, зумовлена недостатністю валютних коштів; *біржова паніка* – різке погіршення кон'юнктури біржового ринку, зумовлене непередбаченими кризовими явищами в економіці, політиці, стихійним лихом. Супроводжується різким падінням (зростанням) курсів різних валют, зниженням котирування цінних паперів, різкою зміною цін; *акції з обмеженим правом голосу* – акції з обмеженою (обумовленою) кількістю власників, які мають право брати участь у голосуванні на зборах акціонерів.

Про термінологізацію на основі метафоричних процесів писала Г. Наконечна в роботі «Термінологізація і детермінологізація: ступінь опрацювання й вектори розвитку» (Наконечна, 2018: 15). Дослідниця стверджує, що найпоширенішим видом утворення нових термінів шляхом зміни семантики загальноживаного слова є називання за схожістю ознак або за схожістю функцій.

З. Куньч наголошує на тому, що «суттєвий вплив на формування терміно-систем мають крилаті вислови загальнонародної мови – фразеологізми. Термінологічні системи залучають до свого арсеналу деякі фразеологізми в ролі наукових термінів, і таке явище термінознавці назвали фразеологізацією» (Куньч, 2018: 44), наприклад, *зняття вершків* – використання високих цін на початковій стадії запуску нового продукту та поступове зниження їх під час проникнення цього продукту на ринок. Насправді фразеологічні сполучення зі

сфери економіки часто використовують у науковій мові. Фразеологічні одиниці є оптимальним засобом впливу, послуговуючись яким, адресант кодує певну інформацію не лише з метою донесення її до читача (адресата), а й з метою актуалізації його уваги. Наприклад, *у кишені вітер гуляє, не по кишені (кому), нагріти руки, ні гроша за душею немає, на вагу золота, ціни немає, ловити золоту рибку, дорогою ціною, за всяку ціну, у кишені ані дзенькне, у ціні, золотий телець, сипати грішми, гребти гроші лопатою, золотий дощ, золота лихо-манка, з грошика та з кошика, влетіти в (добру) копійчину, купило притупило, за зламаний гріш, гріш ціна (у базарний день), ціни кусаються, платити такою самою монетою, влізати в борг, копійка ціна (чому), ціна – ламаний гріш*. Виразальні особливості фразеологізмів спираються на високий ступінь узагальненості значення, на експресивно-емоційну наповненість, наявність стилістичного забарвлення та образність, що також зумовлює широкі можливості їх використання в публіцистичному стилі.

Слушною вважаємо думку Г. Наконечної, що першим кроком детермінологізації є вживання терміна в прямому значенні, але поза межами його термінологічного поля, наприклад, у художньому тексті (Наконечна, 2018: 18). Дослідниця наголошує, що «відсутність термінологічного поля позначається на деяких ознаках терміна як одиниці терміносистеми, насамперед він набуває певної емоційності» (Там само). Детермінологізовані терміноодиниці, зазначає Г. Наконечна, найчастіше побутують у художньому, публіцистичному, конфесійному, розмовному стилях (Там само: 31). Уважаємо, що економічні терміни використовують у художніх творах не лише для конкретизації образу, сюжетної лінії, а й з метою акцентувати увагу читача на певних предметах, явищах, діях. Зокрема, наприклад, у п'єсі І. Карпенка-Карого «Хазяїн» економічні терміни використані з метою конкретизації характеристики героїв – Пузиря, Феногена, Маюфеса й характеристики суспільно-економічної ситуації того часу. Характерною ознакою використання терміна в літературі є бажання автора точно описати певну ситуацію, подію. Наприклад: *«Бачите, що тут майже кожний вексель виставлений на іншого акцептанта»* («Перехресні стежки» І. Франко). *«Пузир погоджується приховати в себе за винагороду двадцять тисяч овець злісного банкрута Михайлова»* («Хазяїн» І. Карпенко-Карий). *«Ядерну зброю віддали, державу розікрали, чекаємо інвестицій у свою економіку»* («Записки українського самашедшого» Л. Костенко). *«В тебе голова пуста, дарма на твоє місце Гітлер призначив генерала Ліста, хоч, правда, від цієї операції не підвищились його акції»* («Все вище і вище» В. Кучер).

Аналізуючи економічну терміносистему, можна виокремити в ній кілька основних груп: 1) економічні поняття й категорії (*ностро* – банківські кореспондентські рахунки, тобто рахунки певної кредитної установи в установах банків-кореспондентів, а також рахунки (в цінних паперах) депозитарної установи в інших депозитаріях); 2) учасники (суб'єкти) економічної діяльності (*інсайдер* – особа, яка має доступ до конфіденційної інформації про справи банку завдяки своєму службовому становищу, участі в капіталі банку, родинним зв'язкам і має можливість використовувати своє становище у власних інтересах); 3) назви процесів та операцій (*інкасо* – банківська операція, яка полягає в тому, що постачальник довіряє установі банку стягнути належні з покупця кошти й зарахувати їх на його рахунок шляхом пред'явлення платіжних документів; *неттинг* – взаємна компенсація зобов'язань й активів, банківських

сальдо між філіями банку або кількома банками); 4) фінансові інституції (*банк-гарант* – банк, що доручився й зобов’язався зробити платежі за свого клієнта; *холдингова компанія* – суб’єкт-господарювальник, який володіє контрольними пакетами акцій інших суб’єктів-господарювальників); 5) види, методи, форми ведення економічної діяльності (*овердрафт* – форма короткострокового кредиту, надання якого здійснюється завдяки списуванню коштів за рахунком клієнта банку, у результаті чого утвориться дебетове сальдо); 6) фінансова документація (*ретратта* – зворотний переказний вексель; документ, за яким особа, що оплатила опротестований вексель, висуває вимогу про відшкодування суми векселя, відсотків, пені та витрат за протестом до особи, зобов’язаної за векселем); 8) засоби реалізації фінансових відношень (*роялті* – платежі будь-якого виду, одержані як винагорода за користування або за надання права на користування будь-яким авторським правом; за придбання будь-якого патенту, зареєстрованого знака на товари й послуги торгової марки, права на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду).

Висновок. Отже, показниками засвоєння запозиченого терміна є фонетико-графічне передавання іншомовного слова засобами української мови; входження іншомовного слова до певного граматичного класу слів української мови й набуття відповідних морфологічних і синтаксичних ознак; словотворча активність, яка полягає у здатності запозиченого терміна бути основою для творення нових слів тощо. Поповнення термінологіки запозиченнями – це історично неминучий процес, необхідний, щоб на кожному етапі розвитку мова відповідала комунікативним потребам суспільства, можна виділити спільні ознаки, які визначають суть будь-якого терміна як лексичної одиниці спеціального, обмеженого функціонування, а саме: системність (кожен термін входить до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення, за межами своєї терміносистеми термін може мати зовсім інше значення), наявність визначення, тенденцію до однозначності в межах конкретної системи термінів, відсутність супровідних експресивних значень, стилістичну нейтральність, точність (термін повинен якнайповніше передавати суть поняття, яке він позначає). Термін потрібно вживати лише в одній, зафіксованій у словнику формі, з одним значенням; при вживанні терміна суворо дотримуватися правил утворення від нього похідних форм. Економічні терміни, як і будь-які інші, не однакові за ступенем спеціалізації їхнього значення. Термінологія є головним джерелом поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов. При цьому українська термінологія має низку специфічних проблем, зумовлених історично. Термінологія кожної мови національна і за власними витворами, і за запозиченнями (останні асимілюються відповідно до структури національної мови). Розростання термінологічних систем – свідчення прогресу нації в плані науково-технічному й у плані інтелектуалізації її мови. Основна потреба сьогодення – створення національних термінологічних стандартів, термінологічних словників тощо. **Перспективою подальших досліджень** є розроблення рекомендацій щодо вироблення стандартних термінів-еталонів, які гармонійно існуватимуть з термінами найбільш розвинутих країн світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булаховський, Л.А. (1955) *Нариси з загального мовознавства*. Київ: Радянська школа.
2. Городенська, К.Г. (2014) *Українське слово у вимірах сьогодення*. Київ: КММ.
3. Козловська, Л.С. & Товстенко, В.Р. (2009). *Культура наукової мови: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. для студентів кредит.-екон. ф-ту*. Київ: КНЕУ.
4. Коваль, А.П. (1985) *Пригоди слова: Науково-популярне видання*. Київ: Радянська школа.
5. Кравченко, Т.П. (2012). Словотвірний потенціал термінів-запозичень економіки АПК. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*, 1, 276–281.
6. Куньч, З. (2018). Питоме й запозичене в термінології: проблема балансу. У Куньч, З.Й., Наконечна, Г.В., Микитюк, О.Р. Булик-Верхола, С.З. & Теглівець, Ю.В. *Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм: монографія*. (с. 38–66). Львів: Галицька Видавнича Спілка.
7. Куцак, Г. (1998) Міжгалузева термінологічна омонімія. *Українська термінологія і сучасність*, 74–76.
8. Лакофф, Дж. & Джонсон, М. (2004). *Метафори, котoryми ми живем*. Москва: Едиториал УРСС.
9. Лисиченко, Л.А. (1997). *Лексико-семантична система української мови*. Харків: Вид-во ХДПУ.
10. Маковський, М.М. (1980) *Системність и асистемність в языке. Опыт исследования антиномий в лексике и семантике*. Москва: Наука.
11. Муромцева, О.Г. & Скачкова, В.В. (2004). Українсько-німецькі мовні контакти. У Русанівський, В.М., Тараненко, О.О., Заблук, М.П. та ін. (Ред.) (2004). *Українська мова. Енциклопедія* (с. 742) (2-ге вид., випр. і доп.). Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана.
12. Наконечна, Г. (2018). Термінологізація і детермінологізація: ступінь опрацювання й вектори розвитку. У Куньч, З.Й., Наконечна, Г.В., Микитюк, О.Р., Булик-Верхола, С.З. & Теглівець, Ю.В. *Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм: монографія*. (с. 11–37). Львів: Галицька Видавнича Спілка.
13. Реформатский, А.А. (1978). Термин как член лексической системы языка. *Проблемы структурной лингвистики*, 103–125.
14. Товстенко, В.Р. (2021). Динамічні процеси в сучасній українській економічній терміносистемі. *Нова філологія: збірник наукових праць*, 81, том II, 155–163.
15. Товстенко, В.Р. (2019). Історія та шляхи формування української економічної терміносистеми. *Науковий часопис НПУ імені М. Драгоманова. Серія 8. Вип. 12. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*, 7–16.
16. Товстенко, В.Р. (2013). *Культура наукової мови: практикум для студентів-економістів*. Київ: КНЕУ.
17. Товстенко, В.Р. (2022). Сучасна українська економічна терміносистема як компонент наукової картини світу. У Козловська, Л. (Упоряд.), Колеснікова, І., Краснопольська, Н., Малевич, Л., Товстенко, В. & Ярошевич, І. *Лінгвосвіт сучасної фахової комунікації: монографія* [Електронний ресурс]. (с. 101–152). Київ: КНЕУ.
18. Шинкарук, В.І. (Ред.) та ін. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис.

Viktoria Tovstenko, Larysa Bondarchuk, Tamara Podgurska

INTERNATIONAL AND NATIONAL IN THE TERM-MAKING PROCESS

The article is devoted to the study of the terminological nomination of economic concepts. Groups of metaphorical use of economic terms are singled out. One of the problems of Ukrainian linguistics – the formation of economic terminology on a national basis – has been studied, and the international and national aspects of the term-making process have been distinguished. The general and specific features of the terminological nomination of economic concepts have been clarified, which will contribute to the unification, standardization and codification of this terminology. The main groups of the economic term system are highlighted. Common characteristics that determine the essence of any term as a lexical unit of special, limited functioning have been studied; terms with partial replacement of components, formed by word-forming means of the recipient language and terms with a complete structural match were analyzed. Standard terms, sample terms are proposed; standardized terminological system at the national and international levels. It is proven that the terminology of each language is national, because its international component is assimilated according to the structure of the national language. It is emphasized that objective validity is the only legitimate criterion for creating a term and borrowing it from another language. It is noted that replenishing the vocabulary with borrowings is a historically inevitable process, necessary for the language to meet society's communication needs at each stage of its development. It is emphasized that the significant influence on the formation of term systems has winged sayings of the national language – phraseological units. Terminological systems involve in their arsenal some phraseological units in the role of scientific terms, and such a phenomenon is called phraseologisation. It has been proven that economic terms are used in works of art not only to specify an image, a storyline, but also to focus the reader's attention on certain objects, phenomena, and actions. Homonymy, paronymy, synonymy and antonymy were analyzed. It is noted that homophones, homographs, and lexical homonyms are often used for language games. Paronymic attraction is most often used in fiction to create a play on words. It was concluded that the growth of terminological systems is evidence of the progress of the nation in terms of science and technology and in terms of the intellectualization of its language.

Keywords: international term, scientific style, metaphorization, standardization, homonymy, paronymy, codification, linguistic influence.

REFERENCES

1. Bulakhovskiy, L.A. (1955). *Narysy z zahalnoho movoznavstva* [Essays on general linguistics]. Kyiv: Radianska shkola (in Ukr.).
2. Horodenska, K.H. (2014). *Ukrainske slovo u vymirakh sohodennia* [The Ukrainian word in today's dimensions]. Kyiv: KMM (in Ukr.).
3. Kozlovska, L.S. & Tovstenko, V.R. (2009). *Kultura naukovoï movy: navch.-metod. posib. dlia samost. vyvch. dysts. dlia studentiv kredyt.-ekon. f-tu* [Culture of scientific language: teaching method. manual for self studied disc. for credit.-economy students. f-tu]. Kyiv: KNEU (in Ukr.).
4. Koval, A.P. (1985). *Pryhody slova: Naukovo-populiarne vydannia* [The Adventures of the Word: Popular Scientific Edition]. Kyiv: Radianska shkola. (in Ukr.).
5. Kravchenko, T.P. (2012). Slovtvirnyi potentsial terminiv-zapozychen ekonomiky APK. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky* [Bulletin of Zaporizhzhya National University. Philological sciences], 1, 276–281 (in Ukr.).
6. Kunch, Z. (2018). Pytome y zapozychene v terminolohii: problema balansu [Specific and borrowed in terminology: the problem of balance]. In Kunch, Z.I., Nakonechna, H.V.,

- Mykytiuk, O.R., Bulyk-Verkhola, S.Z. & Tehlivets, Yu.V. *Teoriia termina: konkretyzatsiia leksyko-semantychnykh paradyhm: monohrafiia* [Term theory: concretization of lexical-semantic paradigms: monograph] (s. 38–66). Lviv: Halytska Vydavnycha Spilka (in Ukr.).
7. Kutsak, H. (1998). Mizhhaluzeva terminolohichna omonimiia [Cross-industry terminological homonymy]. *Ukrainska terminolohiia i suchasnist* [Ukrainian terminology and modernity], 74–76 (in Ukr.).
  8. Lakoff, Dzh. & Dzhonson, M. (2004). *Metafory, kotorymi my zhivem* [Metaphors we live by]. Moskva: Editorial URSS (in Rus).
  9. Lysychenko, L.A. (1997). *Leksyko-semantychna systema ukrainskoi movy* [The lexical-semantic system of the Ukrainian language]. Kharkiv: Vyd-vo KHDPU (in Ukr.).
  10. Makovskij, M.M. (1980). *Sistemnost' i asistemnost' v jazyke. Opyt issledovanija antinomij v leksike i semantike* [Systemic and asystematic in language. Experience in the study of antinomies in vocabulary and semantics]. Moskva: Nauka (in Rus).
  11. Muromtseva, O.H. & Skachkova, V.V. (2004). Ukrainsko-nimetski movni kontakty [Ukrainian-German language contacts.]. In: Rusanivskiy, V.M., Taranenko, O.O., Zbliuk, M.P. [et al.] (Ed.) *Ukrainska mova. Entsyklopediia*. (2004). (2 ed.). Kyiv: Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M.P. Bazhana (in Ukr.).
  12. Nakonechna, H. (2018). Terminolohizatsiia i determinolohizatsiia: stupin opratsiuвання y vektory rozvytku [Terminologization and determinologization: degree of development and vectors of development]. In Kunch, Z.I., Nakonechna, H.V., Mykytiuk, O.R., Bulyk-Verkhola, S.Z. & Tehlivets, Yu.V. *Teoriia termina: konkretyzatsiia leksyko-semantychnykh paradyhm: monohrafiia*. (pp. 11–37). Lviv : Halytska Vydavnycha Spilka (in Ukr.).
  13. Reformatskij, A.A. (1978). Termin kak chlen leksicheskoy sistemy jazyka [The term as a member of the lexical system of the language]. *Problemy strukturnoj lingvistiki* [Problems of structural linguistics], 103–125 (in Rus).
  14. Tovstenko, V.R. (2021). Dynamichni protsesy v suchasni ukrainskii ekonomichni terminosystemi [Dynamic processes in the modern Ukrainian economic term system]. *Nova filolohiia: zbirnyk naukovykh prats* [New philology. Collection of scientific papers], 81, vol. II, 155–163 (in Ukr.).
  15. Tovstenko, V.R. (2019). Istoriia ta shliakhy formuvannya ukrainskoi ekonomichnoi terminosystemy [History and ways of formation of the Ukrainian economic terminology system]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. Drahomanova. Serii 8. Vyp. 12. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo)* [History and ways of formation of the Ukrainian economic terminology system], 7–16 (in Ukr.).
  16. Tovstenko, V.R. (2013) *Kultura naukovoï movy: praktykum dlia studentiv-ekonomistiv* [The culture of scientific language: a workshop for economics students]. Kyiv: KNEU (in Ukr.).
  17. Tovstenko, V. (2022). Suchasna ukrainska ekonomichna terminosystema yak komponent naukovoï kartyny svitu. In Kozlovska, L. (Compl.), Kolesnikova, I., Krasnopolska, N., Malevych, L., Tovstenko, V. & Yaroshevych, I. *Linhvosvit suchasnoi fakhovoi komunikatsii: monohrafiia* [Elektronnyi resurs] [Linguistics of modern professional communication: monograph] [Electronic resource]. (pp. 101–152). Kyiv. KNEU (in Ukr.).
  18. Shynkaruk, V.I. (Ed.). (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv: Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy: Abrys (in Ukr.).